

Formiranje prvog mornaričkog odreda

Ustanak naroda na jadranskoj obali pod rukovodstvom Komunističke partije uzimao je iz dana u dan sve većeg maha. Otpor okupatoru i »Nezavisnoj državi Hrvatskoj« naročito je bio žestok i odlučan u Dalmaciji i na dalmatinskim otocima. Mase dobrovoljaca, boraca sa otoka, te prikupljena municija, oružje i hrana, prevoženi su preko mora na Biokovo i sjevernu Dalmaciju, gdje su stvarane nove partizanske jedinice. Iako je okupator poduzimao vanredne mjere da onemogući svakodnevna dejstva naših boraca na moru i veze partizana između otoka i obale, to mu nikako nije polazilo za rukom. Partizani bi svakom njegovom dejstvu brzo doskočili.

Tako živa aktivnost komunista, pomoraca, ribara i težaka u borbi za slobodu Jadrana 1941. a naročito 1942. godine, nametnula je potrebu za formiranjem jednog organizacijski čvrstog mornaričkog tijela koje bi ubuduće usmjeravalo dejstva na moru.

Prvog decembra 1942. godine jedna grupa podoficira i oficira mornarice NDH iz Hrvatske, koja je inače bila povezana sa narodnooslobodilačkim pokretom i teren-skom partijskom organizacijom, uslijed opasnosti od provala odlazi u Biokovo. S sobom nosi 35 pušaka, 10 sanduka municije i nekoliko vreća sanitetskog i drugog materijala. Organizatori ove akcije su Velimir Škorpik, Ratko Franković i Stjepan Muhtić. Ova grupa prije svog odlaska upućuje proglas svim mornarima, pozivajući ih da se uključe u narodnooslobodilačku borbu protiv okupatora.

»Kucnuo je čas — piše između ostalog u tom proglasu — da se mi mornari dignemo na noge... Okrnjena hrvatska mornarica postojala je samo na papiru. Naša je flota izdajnički predana neprijatelju. Našim divnim Jadranom krstari flota fašističkih razbojnika, a naši brodovi plove danas pod neprijateljskom zastavom i tuku iz svojih topova naša sela i gradove. Izdajnik Pavelić je zajedno sa svojim ustaškim bandama prodao fašističkoj Italiji našu divnu Dalmaciju i naše otoke — te stražare našega mora...

Vrhovni štab nalazio se u to vrijeme u Glamoču. Tamo su pozvani rukovodeći drugovi iz raznih krajeva zemlje radi dobijanja direktiva i da bi upoznali druga Tita i ostale rukovodioce revolucije sa situacijom na svom terenu.

Tako je u Vrhovni štab bila pozvana i jedna grupa drugova sa Biokova, koja je trebala da upozna najviše vojno i partijsko rukovodstvo sa dotadašnjim akcijama naših boraca na Jadranu, kao i daljim mogućnostima razvitka partizanskog rata na moru, do tada jedinstvenim oblikom ratovanja u historiji pomorstva.

O tim događajima, o rađanju naše Mornarice, drug Tito je 1952. godine, povodom proslave desetogodišnjice Ratne mornarice u »Jugoslavenskom Jadranu«, između ostalog napisao:

»U Glamoč je stigla i jedna grupa drugova iz Dalmacije. S tom grupom je došao i tadašnji pukovnik a današnji general Škorpik sa svojim sinom, mladim pomorskim oficijom koji je poslije poginuo. Vrlo mlad i pun svakojakih planova o mogućnosti uspješnog uznemiravanja okupatora na moru, mladi Škorpik nije na mene ispočetka djelovao naročito uvjerljivo, ali kada sam s njim pretresao razne konkretne, tehničke i druge mogućnosti, a naročito pitanje ljudi, boraca, vidio sam da je već vrijeme i da će i na tom području partizanske borbe imati uspjeha, jer za mene je bilo najvažnije što sam vidio da ima ljudi s visokim moralom i spremnošću za borbu.

Odmah je izdata naredba da se osniva partizanska mornarica. Određen je i postavljen štab i baza u Podgori. To je bilo sve što smo mi mogli učiniti. Ja sam bio duboko osobno uvjeren da će naši ljudi u Dalmaciji imati i znanja i hrabrosti da okupatoru ogorče život i na moru.

Što je Vrhovni štab mogao u materijalnom pogledu pomoći našim borcima na moru? Ništa. Izdao je samo naredbu, dao uputstva i ništa više. Sve drugo je bilo prepušteno stvaralačkoj inicijativi ovih ljudi, heroja, koji

su gotovo goloruki i drvenim barakama i čamcima išli da se na našem Jadranu bore s čeličnim ratnim brodovima talijanskih okupatora. Išli su da svjesno ginu za slobodu svoje zemlje, za naše divno more i obale, za koje je talijanski fašistički okupator mislio da ga je uvijek ugrabio našim narodima...«

Osamnaestog decembra 1942. godine Vrhovni štab NOV i POJ naredio je da se pri Štabu 4. operativne zone NOV i PO Hrvatske formira Sekcija za ratnu mornaricu, sa zadatkom da na dobrovoljnoj bazi mobilizira narod u borbu protiv okupatora i da mornare i pomorce okuplja u jedinice Narodnooslobodilačke vojske, odnosno u mornaričke narodnooslobodilačke odrede i da što prije dođe do manjih brodova, kako bi se što snažnije razvila dejstva mornaričkih jedinica na moru. Nekoliko dana kasnije, 23. decembra, poručnik korvete Velimir Škorpik je u Livnu, sjedištu Četvrte operativne zone, preuzeo dužnost načelnika Sekcije za ratnu mornaricu, a drugovi Ratko Franković i Stjepan Muhtić upućeni su na obalu da uz pomoć boraca i partijske organizacije uspostave mornaričke stanice. Istog mjeseca (28. decembra) u Podgori je počela djelovati Prva mornarička stanica. Njeno početno brojno stanje iznosilo je svega 5 ljudi, a već prvom akcijom zabilježila je značajan uspjeh.

U rano jutro, 31. decembra izviđači su javili da se približava konvoj motornih jedrenjaka. Oko 8 sati partizani su primijetili da je začelni brod izostao iz konvoja. Motorni jedrenjak Primorskog voda »Pionir« odmah je isplivao. Na njemu je pored posade bilo i nekoliko boraca Mornaričke stanice. Približivši se jedrenjaku, borci sa leuta su otvorili pušcanu vatru. Budući se brod zaustavio, tri partizana su se ukrcala na njegovu palubu, preuzela komandu i usmjerila kurs prema Podgori. No, pušćana vatra koju su partizani otvorili, skrenula je pažnju talijanske torpiljarke koja je patrolirala između Sućurja i Igrana. Izgledalo je da će se od plijena morati odustati. Ipak je i ovom prilikom došla do izražaja partizanska snalažljivost. »Pionir« se odvojio od jedrenjaka i uputio prema obali Hvara, a jedrenjak je zauzeo mjesto u stroju. Ne znajući da su na njemu partizani, torpiljarka »T-7« je otišla na patrolnu liniju. Kada se zaplijenjeni jedrenjak našao iza rta Sućuraj, naglo je okrenuo prema obali Hvara i nasukao se u uvali Mlaska. Ubrzo se tu našao i »Pionir« koji se pridružio nasukanom jedrenjaku. Kada je torpiljarka izgubila iz vida konvoj i udaljila se, partizani su odsukali jedrenjak i sproveli ga u Igrane. Tako je pod malo neobičnim okolnostima, zaplijenjen motorni jedrenjak »Istok« sa 6 vagona brašna, krumpira i pasulja.

Istog dana u podnevnim satima u partizansku zasedu upali su i motorni jedrenjaci »Mali Ivo« i »Otac Vladimir« i sprovedeni u Drašnice. Nešto kasnije zaplijenjeni su motorni jedrenjaci »Zdravlje« i »Sveti Ante«. Tako su partizani u toku jednog dana zaplijenili pet motornih jedrenjaka, natovarenih materijalom i hranom namijenjenom neprijateljevim garnizonima. Kada je pao mrak, premjestili su ih sve u Podgoru. Sutradan izjutra, 1. januara 1943. godine, partizani su »Pionirom« zaplijenili i najbržeg od ovih jedrenjaka »Evropu«, kojeg su sproveli u Podgoru i iskricali 12 tona hrane. Ovaj brod je odmah naoružan i dobio ime »Partizan«. To su bili i prvi brodovi naše nove mornarice. Leut »Pionir« i motorni jedrenjak »Partizan« ušli su u sastav flotile Prvog mornaričkog odreda. Poslije ove akcije oni su nastavili napade na neprijateljeve brodove.

Ubrzo zatim, 23. januara 1943. godine, u Podgori je formiran Prvi mornarički odred sa komandantom Nikom Srzićem na čelu, sa blizu 150 boraca iz bataljona »Vid Mihaljević«. Odred je po četama bio raspoređen u mjestima Tučepi, Podgora, Igrane, gdje su se nalazile i mornaričke stanice, a manjim dijelovima u Drašnicama, Drveniku i Zaostrogu.

Formiranjem Sekcije za ratnu mornaricu, mornaričkih

stanica i Prvog mornaričkog odreda u Podgori, uspješno i organizirano se poduzimaju mnoge akcije na moru. Kapitulacijom Italije Odred poduzima razoružavanje neprijateljevih plovnih jedinica koje nisu uspjele pobjeći. Iz dana u dan je rastao broj boraca, naoružanja i brodova. Istina, još uvijek ta snaga nije bila onakva kakvu traži suvremeni rat, ali ipak dosta jaka da na moru zada okupatoru snažne udarce.

Razvojni put prvih mornaričkih jedinica nije bio ni malo lak i bezopasan, ali ljubav prema slobodi i svome narodu, težnja za izgradnjom novog društva i sretnijeg života, nadahnjivala je naše borce na moru da istraju i u najtežim trenucima.

Tako je počela da se stvara, da raste i jača naša nova Ratna mornarica — ponos svih naroda i narodnosti Jugoslavije.